

Východiska

"Tak jako všechny řeky ústí do moře, všechny otázky bádání o pohádce musí konec konců v souhrnu vést k řešení otázky nejdůležitější, na niž dosud neznáme odpověď; otázky shodnosti pohádek po celé zeměkouli. Jak si vysvětlit shodu pohádek O žabce královně v Rusku, Německu, Francii, Indii, u amerických rudokožců a na Novém Zélandě, přičemž styky těchto národů nemohou být prokázány?"

Takto se táže ruský komparatista a folklorista Vladimír Jakovlevič Propp na začátku své slavné studie o morfologii kouzelné pohádky. Dotýká se tak jednoho ze záhad fenoménu tradiční lidové pohádky. Termín "záhadný fenomén" asi úplně nepatří do vědeckého slovníku, ale výborně vystihuje určité zcela specifické rysy pohádkového příběhu, jimiž se podrobně zabývá tato práce.

Popis a ohraničení tématu

Pohádka je, stejně jako ostatní literární díla, tvůrčím počinem, který uchopuje a zprostředkovává skutečnost. Pokud ji chceme studovat, je třeba ji nejprve popsat a vymezit. První část práce se proto věnuje dílčím reflexím a studiím, jež teoreticky rámuji formální a významové roviny obsažené v pohádce.

Důležitou otázkou je literárnost a neliterárnost pohádky. Pohádka je literárním útvar, ale zároveň byla v historii fixována pouze orálním způsobem a dlouhodobým opakováním příběhu. Detaily a dobové rekvizity se v pohádkách proměňovaly v souladu se střídáním kulturních a náboženských období. Jádro a stavba pohádky však zůstávala stálá, jakoby se jednalo o zásadní neměnnou strukturu, jež nese existenciálně důležitý význam. Určitý typ pohádek se vyskytuje na celém světě, a tudíž zjevně pojmenovává zásadní lidskou zkušenost společnou všem lidem a národům na Zemi. V první kapitole této práce proto věnuji pozornost vztahům mezi pohádkou a mýtem a dalšími folklórními narativními texty. Literárně-folkloristický pohled na výstavbu a morfologii pohádky ukazuje výjimečné postavení kouzelné pohádky v okruhu mýtických vyprávění.